

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

Sigfrid Vestfal:

VOJSKA U OKOVIMA¹⁾

(Iz dnevnika bivšeg načelnika štaba kod Romela, Keselringa i Rundšteta).

Proučavanje nemačke vojske iz Drugog svetskog rata, njenog razvoja, formacije, naoružanja, doktrine kao i mnogobrojnih pobjeda i poraza u ovom ratu, biće još dugi niz godina predmet ozbiljnih studija i izvlačenja pouka. Knjiga generala Vestfala *Vojska u okovima* neosporno je veliki doprinos u ovom pogledu. Ona prikazuje rad visokih nemačkih štabova, njihovu procenu situacija, donošenje odluka, planiranje i izvođenje operacija pod stalnim pritiskom *Führer*-a i nacista koji su otpočetka vodili i armiju i zemlju u sigurnu propast.

Pisac knjige je bio »i dušom i telom« vojnik Trećeg Rajha. U vojsku je stupio krajem Prvog svetskog rata, preživio poraz i prošao kroz sve faze nove nemačke oružane sile. U ratu je, sem kraćeg komandovanja tenkovskom divizijom u Africi, bio načelnik štaba kod Romela sve do njegovog definitivnog poraza u Africi, zatim kod Keselringa u Južnoj Italiji i, najzad, kod Rundšteta na Zapadnom frontu.

U prvom poglavlju svoje knjige pisac tretira odnos vojnika prema politici i narodu. Pored otvorene težnje da se za sve greške baci krivica na nacističko vođstvo i spase čast nemačke vojske i njenog Generalštaba, pisac nastoji da razjasni mnoge interesantne unutrašnje probleme i teške odnose koji su za sve vreme nacističke diktature postojali između vojske i nemačkog naroda s jedne i nacista i njihovih SS-trupa s druge strane.

Drugo poglavlje je posvećeno ulozi Generalštaba u miru i ratu. Od kada je

Hitler, 16 marta 1935, proglasio nemačku vojsku nezavisnom od Versajskog ugovora, čime je i Generalštab ponovo dobio svoju staru ulogu, pisac naročito govori o oskudici u generalštabnim oficirima i teškoćama u njihovoj brznoj popuni koju je nametao nagli razvoj oružane sile. U to vreme u divizijama je jedva bio samo po jedan generalštabni oficir, a u korpusima po dva, što je, i pored krajnjih napora, očividno bilo nedovoljno. Inače, sâm Generalštab je bio tehnički organ za pripremu zemlje za rat, koji je stajao pod komandom vojske, dakle za dva stepena niže od vrhovnog komandanta oružane sile.

Ostala poglavlja su posvećena operacijama u kojima je autor učestvovao. On, naročito ističe da se dobra armija ne može improvizirati. Solidna obuka zahteva vremena, naročito za obuku specijalista. Nemačka vojska je za sve vreme rata oskudevala u specijalnim trupama: pionirima, teškoj artiljeriji, jedinicama za zamagljivanje, izvidanje i dr. Ova se oskudica sve više osećala, naročito od kada je Gering počeo da forsira formiranje padobranskih, a Himler SS-divizija, čiji su brojevi do kraja rata narasli na 22 padobranske i 38 SS-divizija. Ovo je dovelo u krizu popunu pešadije koja se kao najmnogobrojnija morala popunjavati ostacima već probраниh efektivna.

U nemačkoj vojsci su, kaže, od početka rata vršene mnogobrojne improvizacije. Za upad u Austriju nije uopšte postojao neki blagovremeno razrađen plan strateškog razvoja. Na dan odluke su kod Hitlera bili pozvani fon Bek i njegov zamenik Manštajn, dok je Brauhič bio na službenom putu van Berlina. Fon Bek

¹⁾ Heer in Fesseln — Aus den Papieren des Stabschefs von Rommel, Keselring und Rundstedt — von Siegfried Westphal, Athenäum-Verlag, Bon 1950.

je smatrao da bi Nemačka za jedan stvaran rat bila spremna tek 1948 godine. On je još pri napadu na Čehoslovačku jasno video da je Nemačka izgubila rat, pa je to na jednom sastanku javno izjavio i bio odmah smenjen. Nemačka je, međutim, stupila u rat, iako nespremna. Municije je imala svega za tri borbeno dana. Za vreme napada na Poljsku, na Zapadnom frontu nije postojao nijedan jedini nemački tenk niti je nemačka Vrhovna komanda imala ikakvih rezervi. Ceo front od Ahena do Bazela držalo je svega 25 rezervnih i 8 aktivnih divizija prema kojima je stajalo ništa manje od 110 francuskih divizija. Ako se ovome doda da jedinice većine nemačkih divizija nisu bile uspele da izvrše ni po jedno bojno gađanje, onda je jasno što se piscu »dizala kosa na glavi« pri pomisli šta bi se dogodilo da su Francuzi krenuli u napad. Ali je ovo izostalo, te je Hitler još jednom bio u pravu.

Geringu se naročito zamera za obećanje Hitleru da će vazдушnim putem snabdevati 6 armiju fon Paulusa kod Staljingrada. Ovo je obećanje navelo Hitlera na odluku da ne odobri blagovremeno izvlačenje ovih snaga iz ruskog obruča.

Koliki je otpor Hitleru ipak pokazan, kaže pisac, najbolje se vidi iz toga što je od 18 maršala vojske, 9 njih jedan za drugim smenjeno sa položaja, 3 su poginula u ratu (Rajhenau, Bok i Model), 3 likvidirana posle atentata od 20 jula 1944 (Vicleben, Kluge i Romel) i 1 zarobljen (Paulus), dok su samo 2 ostala na svojim položajima do kraja (Kajtel i Šerner). Slično su prošli i general-pukovnici i mnogi drugi.

No, u ovoj knjizi naročitu pažnju zaslužuje opis operacija sa nemačke strane iz koga se vide mnogi interesantni podaci kojih, prirodno, nema ni u jednom dosada objavljenom delu zapadnih vojnih pisaca.

10 maja 1940 prestao je »sickrig« i na Zapad je krenula bujica od 136 divizija. Pisac sažeto i dokumentovano izlaže ceo tok proboja sa likvidiranjem mostobrana kod Denkerka i daljim prodiranjem nemačkih snaga sve do Loare, posle čega je on otišao u Komisiju za zaključenje primirja sa Francuskom.

Operacijama u Africi pisac posvećuje naročitu pažnju. Za Romela kaže da je bio ne samo duša ovih operacija, već i motor koji je neumorno sve pokretao. Popularni maršal »forverc« (napred) imao je svoj poseban način komandovanja. Bio je to komandant gvozdeno volje, širokih koncepcija, brzih odluka, koji je iz svoje »rode« sve nadletao i lično osmatrao. U brzom prodiranju kroz pustinju jedan komandir tenkovske čete bio je nešto zastao sa svojom jedinicom bez vidljivih razloga. Ubrzo se iz aviona zalepršala cedulja i pala pred komandira na kojoj je pisalo: »Ako odmah ne krenete, silazim dole. Romel«.

U pogledu tragičnog završetka osovinskih snaga u Africi, Vestfal smatra da je moglo da se spase dve trećine ljudstva, naravno, bez materijala, samo da je Hitler usvojio plan blagovremenog povlačenja iz Afrike koji mu je lično Romel predlagao u Berlinu.

Nemačke operacije u Italiji, kada se uzmu u obzir saveznička brojna i tehnička nadmoćnost, predstavljaju pravo majstorstvo. Pored slabosti u avijaciji i floti, pisac naročito ističe oskudicu u municiji. Nemačke su trupe jedva mogle da troše jednu petinu ili čak desetinu municije koju su savezničke trupe trošile.

Interesantno je piščevo tvrđenje da bi Saveznici sa mnogo manje žrtava i brže postigli svoj cilj u Italiji da su se u septembru 1943 iskrcali kod Rima umesto kod Salerna, a u januaru kod Livorna, umesto kod Ancija, ili, pak, da su ove greške popravili najdocije u maju 1944. Niko ne može sporiti, kaže pisac, da bi jedan širi operativni zamah još u jesen 1943 predao u ruke Saveznika Južnu i Srednju Italiju.

5 septembra 1944 za komandanta Zapadnog fronta određen je feldmaršal fon Rundštet, a za njegovog načelnika štaba pisac ove knjige. Grupa armija B, pod komandom Modela, bila je u punom povlačenju. Isto je stanje bilo i kod Grupe armija G, pod komandom Blaskovica. O nekom urednom snabdevanju na celom frontu više nije moglo biti ni govora. Situacija je bila veoma ozbiljna. Na frontu od 1.000 km Nemci su imali 41 pešadisku i 10 brzih divizija koje su odgovarale borbenom kapacitetu od 27 pešadiskih i 6½ tenkovskih divizija. Neprijatelj je imao 42 pešadiske i 18 tenkov-

skih divizija, plus 18 tenkovskih brigada, da ne pominjemo nadmoćnost u vazduhu i obilje u municiji, dok su nemačke trupe u svemu oskudevale. Kako mostovi na Rajni nisu bili pripremljeni za dizanje u vazduh, Saveznici su mogli do polovine oktobra 1944 da probiju front gde su god hteli, da pređu Rajnu i prodru u Nemačku, ali oni to nisu učinili, jer su i sami verovatno imali svojih teškoća.

Za vazdušni desant kod Arnhema pisac priznaje da je za Nemce bio potpuno iznenađenje i da bi uspeo da je bio jačih razmera i tešnje povezan sa operacijama na zemlji.

Ardenskoj protivofanzivi pisac posvećuje naročitu pažnju. Njena je ideja obelodanjena još 24 oktobra 1944, na sastanku kod Hitlera u Istočnoj Pruskoj, na koji je i pisac knjige bio pozvan, kada je Hitler odlučio da se na Zapadni front prebaci 20 pešadiskih i 10 tenkovskih di-

vizija pored mnogobrojne artiljerije. Gering je bio obećao da će dati 3.000 aparata od kojih je stvarno dao samo 900 lovaca. Krajnji cilj je bio Antwerpen. Rezultat je bio gubitak 25.000 nemačkih vojnika i ogromnog ratnog materijala.

Knjiga se završava poglavljem u kome pisac iznosi svoja razmišljanja o miru i ratu. On priznaje totalni poraz Nemačke koji bi nastupio čak i onda kada ne bi bile učinjene ni one diletantske greške koje je nacističko voćstvo počinilo, jer je nacistička Nemačka bila politički izgubila ovaj rat pre no što ga je i otpočela.

*

Nije potrebno naročito dokazivati koristi od memoarske literature ove vrste. Slična dela sa savezničke strane već smo imali prilike da upoznamo. Ovde se radi o istorijski dokumentovanom delu sa nemačke strane, iz pera jednog od visokih učesnika na tri fronta — u Africi, Italiji i na Zapadu.

M. P.

General de La Šapel:

DA LI SE VODENJE RATA MOŽE UČITI?

Pisac članka pod gornjim naslovom¹⁾ počinje razmatranje celog postavljenog problema navodima maršala Foša iz njegovog dela »Principi rata«:

»Jednom rečju — može li se rat učiti (u školi — prim. M.J.)? Da li to njegova priroda dozvoljava? Ako je ratnu veštinu moguće učiti, u čemu treba da se sastoji njeno izučavanje? Dokle da se ono proširi?«

»Na koji način vas treba pripremiti za praktično delanje u ratu, koje u borbi jedino ima vrednosti?«...

»Najzad, koje sposobnosti Vašeg duha treba vežbati i razvijati da bi se pripremili ljudi od akcije...«

Da bi odgovorio na pitanje može li se veština ratovanja naučiti, pisac članka postavlja pitanje da li može postojati nekakva teorija rata koja bi bila u važnosti za sva vremena, sve zemlje i sve prilike? On izražava bojazan da bi se ovakva teorija mogla svesti na filozofska uopštavanja i da od nje ne bi bilo velike koristi za praktično pripremanje starešina. S dru-

ge strane, veština ratovanja se stalno menja i usavršava. Dok se stigne da se jedan rat opiše i prouči, on je već zastareo. Treba li se ograničiti samo na iskustva stečena u prošlim ratovima? Često se s pravom vojnicima zamera da pripremaju prošli, a ne budući rat.

Po mišljenju pisca ratna veština se nesumnjivo razvija brže za vreme rata no u miru. No, njen se razvoj ni u miru ne zaustavlja. Brz razvoj nauke i industrije stvara nove mogućnosti, a u vezi s tim vojni teoretičari, generalštabovi i visoke vojne škole iznalaze i pripremaju nove poglede i nove postupke u oblasti taktike i strategije. Kao rezultat dugog i upornog rada za vreme mira, u početku novog sukoba dolazi do taktičkih i strategijskih iznenađenja.

Čim se jedan rat završi, od vojnika se zahteva da pripremaju sledeći, a pripreme izvršene u miru u velikoj meri utiču na rezultate prvih operacija, koje nekad mogu biti i presudne. Ali kakav rat treba pripremiti; za kakav rat pripremati starešine u školama; kakav će biti budući rat? — pita se pisac.

Mnogi su pokušali da proriču, ali su veoma retki oni koji nisu pogrešili, kaže

¹⁾ La Guerre peut-elle être enseignée? par le général de La Chapelle, *Revue militaire d'information*, 25 januar 1954.

dalje pisac. Ima li ikakvih šansi da se predvidi kakav će biti budući rat ako smo se u interesu mira dobrovoljno i unapred odrekli inicijative, i ako, prema tome, nismo u stanju da u samom početku nametnemo protivniku onakav način ratovanja kakav smo pripremili? Može li se predvideti kakav će biti budući rat, ako bi protivnik u prvom periodu raspolagao ogromnom nadmoćnošću (bar u izvesnim domenima) i ako su njegove pripreme ostale nepoznate? Pre pedeset godina razvoj ratne veštine bio je još tako spor da se u pripremanju budućeg rata u velikoj meri moglo zadovoljiti stečenim iskustvima iz prošlog rata. Ali danas je razvoj mnogo brži; već postoji novo moćno naružanje koje još nije isprobano na bojnopolju, te bi ovakav postupak bio pogrešan. U današnjim uslovima nameće se traženje i stvaranje novih puteva i novih rešenja. U situaciji u kojoj se nalazimo, kaže pisac, bilo bi nepravilno pomiriti se sa tradicijom i obzirivošću, kada jedino smela i nova rešenja mogu imati izgleda na uspeh. Ali, s druge strane, pripreme za budući rat ne bi smele da se zasnivaju ni na nesigurnim hipotezama i riziku. Predviđanja se moraju praviti, ali u njima ne bi trebalo grešiti. Zaista, težak i možda preteran zahtev!

Međutim u ratu ipak nije sve promenljivo i neodređeno. Vođenje rata je veština, te prema tome kao i svaka druga veština i ono ima svoj teorijski deo koji se može naučiti. Ratna veština se u novije vreme neobično usložila, pošto se u ratu angažuju sve nove, složenije i raznovrsnije snage. Upotreba i rukovanje ovim snagama ne mogu biti proizvoljni niti se mogu improvizovati, već je potrebno duboko i svestrano poznavanje njihove prirode, njihovih mogućnosti i postupaka, kao i načina koji im u raznim uslovima najbolje odgovaraju. U vezi sa tim usložila se i vojna nauka. Rat je proširio svoj domen na sve oblasti ljudske aktivnosti, što zahteva da se one izučavaju i sa gledišta njihove korisnosti i primene u ratu.

Rat je u svojoj biti psihološki i sociološki fenomen i kao takav i on podleže izvesnim zakonima koji ne zavise od vremena i prirode sredstava koja su u njemu angažovana. Zakoni rata su nepromenljivi i njih takođe treba izučavati. U svim ratovima uvek je postojao cilj koji je trebalo postići uprkos neprijate-

lja, na zemljištu, u određenim uslovima vremena i sa određenim sredstvima (snagama). U razno vreme i pod raznim uslovima menjali su se priroda, važnost i uticaj svakog od ovih elemenata, ali su oni uvek postojali i postojaće i ubuduće. Pošto se rešavanje svakog ratnog problema sastoji u analizi, upoređenju, suprotstavljanju i, najzad, dovodenju u najbolji sklad različitih uticaja svakog od ovih pet elemenata, tokom vremena stvoren je izvestan metod razmišljanja koji može i treba da se uči. Na osnovi dugog iskustva, stvoreni su na sličan način principi rata i pravila koja treba primeniti da bi se, sa obrazno zadatku, neprijatelju, zemljištu i vremenu, raspoloživa sredstva najpravilnije upotrebila.

Po mišljenju pisca, ovi nepromenljivi zakoni i principi, zajedno sa metodom razmišljanja, obrazuju teoriju rata. Ovakva teorija, nasuprot ranije pomenutom strahovanju, ne spada ni u domen čiste apstrakcije i filozofije, ni utopije, pa čak ni isključivo u domen prošlosti. Naprotiv, ona stvarno postoji, mada njen uticaj često ostaje nezapažen ili se na nju zaboravlja. U poslednjem ratu su obe strane pretrpele mnoge poraze baš zato što su se ogrešile o ovu teoriju. Ona će i u budućem sukobu biti u punoj važnosti. Bez teorije rata, vojna znanja ostaju delimična i analitična (bez sinteze) bez dublje osnove i trajnije vrednosti. Sve što se u ratu dešava i što sa njim ima veze, tek teorija rata međusobno povezuje. Ona određuje uzajamni odnos raznih pojava i činjenica i njihov opšti smisao i značaj i daje potrebna objašnjenja. Stoga je ona prava osnova vojnog obrazovanja pa, prema tome, i svake više vojne nastave.

Po mišljenju pisca, očigledno je da se ne sme ostati samo na ovako jako uopštenim većitim istinama koje, uostalom, imaju svoju vrednost samo ukoliko su pravilno primenjene. Neophodno je upoznati stanje do koga je danas došao razvoj ratne veštine, kao i snage i sredstva koji će biti angažovani ako rat otpočne u bliskoj budućnosti. Potrebno je znati kako treba sa ovakvim snagama i sredstvima rukovati, kako ih upotrebiti i kombinovati i koje su njihove mogućnosti i slabosti. Upoređujući ratnu veštinu sa ostalim veštinama, pisac ova znanja naziva »naukom o materijalima« (*La science des matériaux*). Pripreme su uvek konkretne,

a istovremeno se može pripremati samo jedan rat. Drugim rečima, uspešno se može pripremati samo rat čiji je oblik uglavnom već unapred određen, tj. rat protiv određenog protivnika, na određenom zemljištu i sa konkretnim snagama i sredstvima koja su dobro poznata. Dakle, postoji još jedan deo vojne nauke koji je promjenljiv, ali zato neposrednije vezan za okolnosti u kojima će se konkretan rat voditi, te stoga ima naročito veliku važnost, pošto izučava konkretne okvire i uslove pod kojima će se raditi, kao i konkretne snage i sredstva koje treba angažovati.

Prema tome, po mišljenju pisca, studiranje ratne veštine, pored izučavanja teorije rata, treba još da obuhvati:

a) što bolje i potpunije upoznavanje eventualnog neprijatelja, tj. njegove psihologije, njegovih snaga, ratnog potencijala i načina delanja;

b) potpuno poznavanje sopstvenih sredstava sa kojima će se raspolagati u slučaju rata, tj. potpuno poznavanje materijala i jedinica, njihovih mogućnosti, tehničkih osobina i načina upotrebe (sa raznim kombinacijama), koji su trenutno usvojeni, kao i postupaka koji privremeno izgledaju najefikasniji;

c) određivanje karaktera savremenog rata, na osnovu poznavanja eventualnog neprijatelja i sopstvenih sredstava.

Pisac naglašava da su ovim određeni samo bitniji delovi koji treba da uđu u potpuno teorisko izučavanje ratne veštine. No, rat je danas postao totalan, pa je korisna i posebna studija raznih domena na koje se on proširio. Ali, od teorije i nauke treba preći na praksu, na veštinu. Uslovi pod kojima se dela u ratu veoma se razlikuju od onih pod kojima se u miru izvodi nastava u školama. Stoga se samo u školi veština ne može u potpunosti naučiti. Pa ipak, i u ovom pogledu se može dosta postići. Najbolji način, kako za sticanje potrebnih teorijskih znanja, tako i za razvijanje veštine, predstavlja, po mišljenju pisca, rešavanje konkretnih zadataka koji treba da su što približniji ratnoj stvarnosti. Ovakvu studiju treba da dopuni istorija ratne veštine.

Najzad, potrebno je vratiti se ponovo na osnovno i najteže pitanje, tj. na pitanje kakav će biti budući rat? Pored studije stalnih i promenljivih elemenata ratne veštine, pored vežbanja u upotrebi i

rukovanju postojećim sredstvima — u odnosu na određenog protivnika, zar ne bi trebalo pokušati da se budući rat bliže predvidi i da se za njega direktnije pripremamo? — pita se pisac.

Ma kako to bilo nezgodno, ali budući rat nije moguće izučavati u školama, isto kao što nije moguće izučavati istoriju budućnosti, kaže pisac. Danas izgleda teže nego ikada praviti ozbiljna predviđanja o oblicima koje će imati budući rat. Na osnovu zapažanja iz dosadašnjeg hladnog rata, izgleda da zaraćene strane, a naročito napadač, imaju mogućnosti da biraju između više različitih formi rata koje su podjednako celishodne i opravdane. Očigledno je da je u ovakvim uslovima svako pouzdano predviđanje nemoguće.

Iz ovoga proizilazi da se pripreme za rat mogu zasnovati samo na izvesnoj hipotezi. A ovu hipotezu dužna je da dá vlada i najviše vojno rukovodstvo jedne zemlje, predviđajući i uslove u kojima će se naći ako se usvojena hipoteza u stvarnosti ne obistini, kao i sredstva i način za uspešno snalaženje u novoj situaciji.

Treba istaći da su pronicljivi duhovi uoči 1914 i 1939 godine vrlo tačno predviđeli kakav će biti budući rat, ali je njihov glas ostao bez uticaja. S druge strane, usvajana su gledišta koja su se na praksi pokazala kao pogrešna. Pisac smatra da bi bilo korisno proučiti zašto je u predviđanjima dolazilo do grešaka i kako su stvarana tačna predviđanja, kao i iz kojih razloga tačna predviđanja nisu usvajana, a usvajane su zablude.

Po mišljenju pisca, najozbiljnije greške proizlaze ili iz neznanja i zanemarivanja osnovnih zakona ratne veštine, ili, i najčešće, iz grešaka u rasuđivanju. Ovaj zaključak je povoljan, jer prema njemu postoji mogućnost da se krupne greške otklone. Ako već nije moguće otkloniti svaku neizvesnost budućnosti, moguće je bar ne pripremati se za nju na apsurdnim pretpostavkama. Pisac nabravlja niz krupnih zabluda i grešaka kod kojih je osnovni uzrok: greška u rasuđivanju. On ističe da se često kritikuje konzervativizam vojnih krugova, loše shvaćanje i korišćenje ličnih i opštih iskustava, loše shvaćeno poštovanje tradicije i čvrsto držanje formula i unapred stvorenih ideja, ili kako bi se to danas reklo, »mitova«. Primeri za opravdanost ove kritike nalaze se u »dobrim položajima« 1870 godine, u »neprelaznim vodenim tokovima« i u

shvatanju da će se tenkovi 1940 godine kretati brzinom pešadije, kao i u »ne-svojivim« utvrđenjima Mažinovljeve linije, ili Singapura. Iz preterane obazrivosti i težnje da se izbegne pogrešno proricanje, često se ide u drugu krajnost i guši se svaka mašta, što je takođe pogrešno, pošto bez mašte, predviđanja i zamišljanja, nema vojne veštine.

Greška u rasuđivanju jeste, takođe, kada se, usled slepog pridržavanja i krute primene pravilskih odredaba, konkretne situacije ne cene dovoljno i stvaralački ne traže najbolja rešenja. Pravila su nesumnjivo potrebna i za trupu i za starešine; njihovo poznavanje i primena pružaju dragocene koristi. Ali, u pravilima ne mogu biti obuhvaćene sve moguće situacije i ona su pisana pod pretpostavkom izvesnog naoružanja i taktike koji se mogu promeniti.

Pisac napominje da se tvrdilo kako su duboki tenkovski prodori nemogući i kako je nemoguće bliže povezivanje dejstva avijacije sa borbom na zemlji, jer takvi postupci nisu bili u skladu sa ranije ustaljenim dogmama i uobičajenim normama.

Dalje, greška u rasuđivanju je takođe i kada se jednoj istini pridaje isključiva i preterana vrednost, te se na taj način guše i negiraju druge istine. Pre 1914 godine bilo je pravilno što se propovedala ofanziva, ali je bilo nepravilno što se zanemarila snaga vatre. Pre 1939 bilo je pravilno što se isticala vrednost vatre i fortifikacije, ali je bilo pogrešno što se zanemarila važnost pokreta, naročito kada je on u vezi sa oklopnim snagama i vatom, i što se nisu uvidali nedostaci i slabosti utvrđene linije koja nije bila neprekidna i nije imala dovoljnu dubinu.

Donositi zaključke na osnovu iskustava koja su loše protumačena i kada se u tumačenju iskustava ne razlikuje i ne izdvaja ono što ima trajniju vrednost, od onoga što je prolazno i karakteristično samo za posebne uslove koji su postojali u dotičnim konkretnim slučajevima, pogrešno je. Treba se setiti samo prvih zaključaka koji su na osnovu iskustava iz Prvog svetskog rata bili doneti o načinu upotrebe tenkova, ili pak, principijelne osude svakog desanta — na osnovu iskustava iz operacije na Dardanelima.

Pripisivati protivniku samo one mogućnosti i onaj način razmišljanja koji mi sami imamo i koji nam odgovara, ističe dalje pisac, pretstavlja isto tako grešku

u rasuđivanju. Saveznici su uporno postavljali da će Nemačka i Japan rezonovati i postupati slično njima, iako su se te dve zemlje nalazile u sasvim drugoj situaciji i uprkos tome što su se već bile odlučile na agresiju, pa su, prema tome, morale da zanemare obazrivost, da postupaju veoma smelo i brutalno i da računaju trenutno i sa veoma velikim žrtvama. Na ovo je trebalo misliti pre proboja u Ardenima, pre Perl Harbora i Singapura.

U nedostatak pravilnog rasuđivanja možemo ubrojiti i kada komandovanje nije bar teorijski proučilo eventualnu pojavu i načine upotrebe sveg materijala i sredstava koji se na osnovu dosadašnjeg razvoja nauke i tehnike mogu zamisliti kao realni i celishodni, kao i odgovarajuće odbranbene mere — u slučaju da se ta sredstva prvo pojave kod protivnika. Iako su tehnička iznenađenja moguća, ovakvom studijom moći će se izbeći veće zablude i nepripremljenost, te ona neće dozvoliti da se mnogo pogreši, pošto su tehnički razvoj i mogućnosti industrijski veoma razvijenih zemalja slični.

Pogrešno je ako se ne teži da se neprijatelju nametne sopstveni način ratovanja i ako se u tom cilju još u miru ne preduzmu sve mere koje bi omogućile da se za to stvore i osposobe odgovarajuće snage i sredstva. Jedna vojska može imati izgleda na pobedu samo ako je stalno prožeta stvaralačkim duhom. Najzad, i sam razvoj ratne veštine nije slučajna, već ima izvestan smisao koji je moguće uočiti i podleže izvesnim zakonima koje je moguće otkriti. To nam, pak, omogućuje da bez velike opasnosti i rizika idemo u susret budućnosti. Bila bi velika greška u rasuđivanju kad bi se ovo važno sredstvo za orijentaciju zanemarilo. Prema tome, zaključuje pisac, iako će budući rat neizbežno ostati pun nepoznatog, izgleda da je moguće za njega se pripremiti, a pritom izbeći velike greške i zablude.

Iz svih izloženih razmatranja, po mišljenju pisca, nameće se jedna opštija pouka. Bilo da se radi o pripremanju rata, ili o njegovom vođenju, ratna veština je pre svega veština da se pravilno misli, jer svi porazi (ukoliko nisu nastali usled neznanja koje se ne može ničim pravdati), nastaju najpre usled grešaka u rasuđivanju, pa tek zatim usled pada morala.

Nesumnjivo je da veština pravilnog rasuđivanja ne sačinjava celokupnu

ratnu veštinu, koja je ustvari veština izvršenja i gde glavnu ulogu igra nesalomljiva energija; ali se energija ne uči i ne predaje, već se iskiva u svakidašnjoj borbi sa samim sobom. Energija je slepa i nemoćna bez nauke i misli, kao što nam to još jednom potvrđuje dramatičan pad Hitlera. Nemački general Pojker je u svoje vreme rekao: »Čvrstina karaktera je nesumnjivo najvažnija odlika ratnika, ali kuda nas može odvesti energija ako nismo dovoljno obrazovani da znamo cilj kome treba težiti i puteve koji njemu vode?«

Međutim, po mišljenju pisca, danas je veština pravilnog rasuđivanja zanemarena. Možda su tome krivi i savremeni problemi (koji po svom obimu i složenosti prevazilaze one na koje smo bili ranije navikli), za čije rešavanje treba više znanja i dublja i svestranija kultura, kao i više smisla za efikasan kolektivni rad.

Na kraju pisac izražava svoje žaljenje što se greške u rasuđivanju u njegovoj zemlji ne pojavljuju samo u vojsci, već i u drugim oblastima. Francuzi, po prirodi tako inteligentni, pokazuju se u poslednje vreme neefikasnim i nemoćnim. Osnovni uzrok, po mišljenju pisca, leži u to-

me što se rasuđivanje u Francuskoj pretvorilo u apstraktnu igru razuma — bez dovoljno kontakta i provere u stvarnosti, koja je složena i promenljiva. Na taj način se stvaraju dogme koje zaslepljuju narod, ali koje su nemoćne kad se primene u stvarnosti. Razum je izgubio svoju osnovnu ulogu da »upravlja prirodom pokoravajući joj se.«

*

Pitanje koje se tretira u ovom članku nije novo. O njemu je u vojnoj literaturi dosta pisano, a svakidašnja praksa u svim armijama zahtevala je, a i danas zahteva, njegovo rešavanje. U svakoj armiji rat se temeljno priprema, a u okviru ovih priprema starešine se uče veštini ratovanja i ona se predaje u vojnim školama. Međutim, u rešavanju ovog pitanja često se grešilo i ono je i danas veoma interesantno i aktuelno zbog njegove velike važnosti i neobično velike složenosti, kao i zbog toga što novi i izmenjeni uslovi zahtevaju da se ponovo iznalaze nova i, u izvesnoj meri, drukčija konkretna rešenja.

M. J.

General-potpukovnik **Paolo Supino**:

OPERATIVNI DINAMIZAM I KARAKTERISTIKE SAVREMENIH ZDRUŽENIH JEDINICA¹⁾

Kao glavni predmet pisac razmatra problem kakav treba da bude sastav, raščlanjenost, brzina i naoružanje savremenih združenih jedinica da bi raspolagale operativnim dinamizmom, tj. mogućnošću brzog manevra i udara koje zahteva savremeni rat. Njegovo izlaganje je grupisano u osam odeljaka.

1. — Pisac počinje razmatranje tvrdnjom da u ratu, kada se sukobe dva protivnika sa raznim operativnim dinamizmom, ona strana kod koje je on veći, ima veliku prevagu nad protivnikom, tj. mogućnost da ga dovede u kritičnu situaciju i da ga slomi. Kriza je, naizgled, samo po-

sledica izraženog dinamizma, ali, u suštini, nju sačinjava odnos sposobnosti za manevar dveju strana, a ne apsolutna vrednost manevra, pa, prema tome, kriza često nastaje ne samo putem ispoljavanja te sposobnosti jedne strane, već i putem osetnog nedostatka ili pada te sposobnosti kod druge strane. U potvrdu ovoga navode se istoriski primeri u kojima strana koja primenjuje nepredviđen operativni ritam, viši nego što su odgovarajuće mogućnosti protivnikovog kontramanevra, postiže značajne pobeđe (Napoleon 1796—97; Kobarid 1917).

Da bi izvesne snage mogle ispoljavati inicijativu ma u kom obliku, moraju imati za to odgovarajuća svojstva — tj. manevarsku sposobnost. Usko je shvatanje da su dovoljni samo brzina i pokretljivost jedinica — ma koliko ova

¹⁾ Gen. di div. Paolo Supino: Dinamismo operativo e caratteristiche di grandi unita moderne, *Rivista Militare*, decembar 1953.

dva elementa bila neophodna — jer odlučnog uticaja ima i prikladno naoružanje, raščlanjenost jedinica, sastav taktičkih tela, komandovanje i doktrinarna orijentacija.

Prema tome, po mišljenju pisca, manevarsku sposobnost jedinica treba shvatiti kao atribut snaga koje su dobro naoružane i opremljene, dobro raščlanjene i dobro vođene i, na osnovu svega toga, sposobne za brze i snažne udare, ali sposobne i da se spretno izmaknu ili odbiju udarac, kao i sposobne za iznenađenje koje predstavlja važan uslov velikih uspeha. No, nije dovoljno ako se ovakva manevarska sposobnost ograniči samo na manje jedinice, već se ona mora podići na viši stepen — na kome saraduju razni rodovi, gde se postavljaju osnovi strategijskih uspeha, gde je potrebna sposobnost manevara na velikim prostranstvima i po svakom zemljištu na kome operiše neprijatelj i gde će učestvovati združene jedinice svih tipova.

2. — U ovom odeljku pisac otpočinje proučavanje osnovnih faktora potrebne manevarske sposobnosti združene jedinice, *tipa II* i njoj neposredno potčinjenih združenih jedinica *tipa I* (divizija). On nalazi da te faktore predstavlja, s jedne strane, vreme potrebno za pokret (*operativni faktor*) i, s druge, vreme potrebno za razvoj za borbu (*taktički faktor*). Združena jedinica čije je vreme kretanja i razvoja isuviše veliko, normalno će biti nadvladana od takve združene jedinice koja je po svojim sredstvima i naoružanju sposobna da razvije brza i nezadrživa taktička dejstva.

Ovo znači da se prilikom utvrđivanja savremenih združenih jedinica moraju na prvom mestu imati u vidu današnji taktički zahtevi, pa tek onda organizaciski, da bi se na taj način dobile jedinice koje će biti sposobne za eventualan rat u bliskoj budućnosti. Ako se prekranjanje združenih jedinica iz Drugog svetskog rata ne obavi kako valja i u potpunosti, dobiće se jedinice slabe operative vrednosti. Pritom se ne sme zaboraviti ni to da se u rdavo sklopljenim jedinicama izgrađuje i neusavršena doktrina upotrebe i rdavo praktično iskustvo kod starešinskog kadra. Međutim, ne može se ni pomišljati na to da se ove greške ispravljaju tek onda kad se pokažu na delu, u sudaru sa neprijateljem koji je na realističkoj osnovi iskovao oružje i organizovao svoje snage. Primer za ovo su Francuzi u maju i junu

1940. Nije njima tada nedostajalo borbenosti, duha požrtvovanja i patriotizma, već su ih tehnički razlozi doveli do toga da nisu više mogli uspostaviti front; za to nije bilo vremena, jer je neprijatelj jurio nepredviđenom brzinom i neodoljivo manevrovao.

3. — Taj visoki dinamizam Nemaca 1940 i nadmoćnost manevara njihovih snaga proizilazili su iz kombinovane upotrebe tenkova i avijacije, koji su došli do punog izražaja kroz pogodnu taktičku doktrinu i dobru obuku ljudstva.

Pisac smatra da će dalje opšte povećanje dinamizma u ratu bliske budućnosti biti ostvareno novom kombinacijom mehanizovanih snaga i avijacije, s tim što će ovog puta avijacija biti upotrebljena ne samo kao borbeno već naročito kao transportno sredstvo. Ovde se pisac upušta malo dublje u to pitanje — mada je ono izvan teme — i obrazlaže da nije najveća korist od aviona kad se on upotrebi kao oružje, kao što se to obično smatra, već su njegove operative mogućnosti kao sredstva za transport još važnije. One su prosto revolucionarnog značaja. Ovo iz razloga što pogodne zemaljske formacije dobijaju aerotransportom takve mogućnosti akcije, kakve su nepoznate u operacijama sa tradicionalnim sredstvima. Te bi se mogućnosti sažeto mogle izraziti u sposobnosti za osvajanje i održavanje čak i vrlo dubokih i veoma važnih ciljeva, čime bi se neprijatelj dovodio do ozbiljnih kriza.

Vojna tehnika već je prihvatila ideju o korišćenju avijacije kao sredstva za transport velikih kontingenata suvozemnih snaga. Ali, taj postupak nije još usavršen i, s druge strane, za to su potrebne velike ekonomske i industriske mogućnosti. No, jedno je sigurno, a to je da će zemlja koja bude bolje shvatila odlučujuću važnost ove evolucije i prva ostvarila odgovarajuće uslove, raspolagati sa strahovitim oružjem.

Prema svemu izloženom uzimajući, dakle, u obzir i organizaciske i operative momente, a i ovaj aerotransportni, po mišljenju pisca, proizlazi da je potrebno združene jedinice *tipa I* stvarati kao formacije lakše od sadašnjih divizija, ali ne i manje moći. Pogodno je što je za ovu svrhu dovoljno da one budu sastavljene od većeg broja oruđa sa manje poslužilaca, jer u jedinicama koje će se prebacivati i vazduhom, organizacisku potku sačinjava materijal, a ne čovek.

4. — Kao što se vidi, da bi se postigao traženi visoki kapacitet manevra, mora se ići ka organizacijskim rešenjima zasnovanim na lakim i moćnim »udarnim jedinicama«. Te jedinice treba da sačinjavaju onaj deo moderne vojske koji je tipično operativan i koji se u nekim armijama naziva *borbeno telo* (corpo di battaglia), za razliku od trupa za posedanje.

S obzirom na njihovu namenu, združene jedinice u sastavu *borbenog tela*, naročito one *tipa I*, moraju imati odgovarajuće karakteristike koje se pre svega ogledaju u: pogodnom sastavu — tako da se na svakom hijerarhijskom stepenu dobije najpogodnije dotiranje sredstava; odgovarajućem raščlanjenju — kao uslovu za uspešno komandovanje; što kraćem vremenu potrebnom za pokret — kao uslovu za brzu i odlučnu borbu i, najzad, visokom dinamizmu.

Što se tiče sastava, pisac smatra da bi združena jedinica *tipa I* trebala da ima: izvestan broj osnovnih pešadskih jedinica — motorizovanih i oklopnih; tenkove; oklopnu konjicu; samohodnu poljsku i protivtenkovsku artiljeriju; mehanizovane pionire — pontonire. Od svih ovih delova različito bi se sklopile više jedinice, od kojih bi neke bile stalne, a neke privremene (taktičke grupe i grupacije). Eventualna sredstva ojačanja sastojala bi se od jedinica PAA i avijacije.

Sastav mora težiti strogoj samodovoljnosti za rešavanje svih tekućih (običnih) slučajeva u praksi. Ojačavanje pomoću sredstava više združene jedinice vršilo bi se samo izuzetno. Treba suzbijati težnje ka komplikovanju formacije raznim dodacima. Službu snabdevanja prebaciti na više stepene, koji će transporte upućivati direktno korisniku — na mesto stacioniranja, drumom ili vazdušnim putem.

5. — U ovom odeljku pisac razmatra pitanje raščlanjavanja. Sadašnje raščlanjavanje na manje i najmanje jedinice potiče iz vremena kad su te jedinice bile jednorodne po naoružanju, pa zbog toga i po zadacima i upotrebi. A danas je naoružanje različito, te se i male jedinice sa raznim naoružanjem različito grupišu u sve veće jedinice — prvenstveno prema taktičkim zahtevima. I tako, u današnjim formacijama imamo isprepletano dvostruko raščlanjavanje: jedno, *tradicionalno*, koje deli masu na jednorođne delove i, drugo, *funkcionalno*, koje ima za cilj da na svakom stepenu o-

stvori određenu taktičku sposobnost za rešavanje tekućih zadataka na tome stepenu. Jednovremeno postojanje ovakva dva razna tipa raščlanjavanja pisac smatra besmislenim, pogotovu kada se sve većom snagom nameće *funkcionalno* raščlanjavanje.

Pisac ističe da su bataljoni i čete stari nekoliko vekova, vodovi nešto manje od dva veka, a odeljenja nešto više od 50 godina. U vremenu svog postanka, sitne jedinice su bile jednorodne, a danas pešadija i njene specijalne broje oko 15 raznih odeljenja, oko 10 vrsta vodova i 4 tipa četa. U drugim rodovima situacija je slična. A to u praksi dovodi do iscepkanosti, komplikacija u potčinjenosti i komandovanju, našto se nadovezuje i složenost pitanja administracije, obuke itd.

Raščlanjavanje pretežno taktičkog karaktera trebalo bi, po mišljenju pisca, da počne sa vatrenim jedinicama (dva stepena), od kojih bi se kombinovale jedinice trećeg stepena, ranga čete; a izvestan promenljiv broj takvih jedinica sačinjavao bi osnovnu taktičku jedinicu, koju pisac naziva *taktička grupa*.

U dosadašnjim jedinicama, kao posledica dva tipa raščlanjavanja, postoji stalna nesaglasnost između postojeće organizacije i konkretnih zahteva u praksi, usled čega se neprekidno mora vršiti pridavanje-ojačavanje, kao i oduzimanje — decentralizacija — prepotčinjavanje, što je počelo još u Prvom, ali se naročito proširilo u Drugom svetskom ratu. Taj način rada je danas uopšten, ali treba istaći njegov glavni nedostatak: čestu promenu potčinjenosti i manju solidnost tako sklopljenih privremenih taktičkih grupa.

Pošto je ipak do svega toga dovela praksa, pisac smatra da bi se sada moglo postupiti i tako što bi se taj način usavršio — otklanjanjem njegovih nedostataka, a to bi se moglo postići ako se *taktičke grupe* ustroje kao stalne. U njih bi ušle, u pravilno odmerenoj srazmeri, sadašnje jurišne i prateće ili podržavajuće jedinice.

Ove taktičke grupe ne bi bile samo jednog, već najmanje dva tipa. U jednom bi preovlađivala oklopna pešadija — po šemi 2 čete pešadije i 1 četa tenkova, a u drugom bi preovlađivali tenkovi, tj. 2 čete tenkova i 1 četa pešadije — u oba slučaja sa stalno pridatim dovoljno jakim samohodnim PT naoružanjem i, eventualno, samohodnim poljskim baterijama, u slučajevima kada se nameće decentralizacija

artiljerije. Taktičke grupe pešadije i tenkova zamenile bi u upotrebi sadašnje bataljone pešadije i tenkova koji su postali isuviše teški i nezgodni za komandovanje.

Ovakve taktičke grupe mogu se smatrati dovoljnim za udar i prodiranje, ali je za taktički manevar potrebna još i snaga. Ta snaga varira od slučaja do slučaja i mora se svaki put posebno određivati. Manevar će dolaziti od izražaja tek na višem nivou, u okviru »taktičke grupacije« (obično sastava dve do tri taktičke grupe) ili u okviru združenih jedinica raznih tipova.

Prema tome, izlazi da će združena jedinica *tipa I* imati stalno u svom sastavu samo izvestan broj taktičkih grupa. No, ne isključuje se, pored toga, i stalno ustrojstvo nekoliko komandi grupacija (obično dve ili tri) sa osnovnim potrebnim sredstvima (za vezu, transport i sl.).

6. — Izloženo raščlanjavanje u skladu je i sa potrebom rasturanja snaga kao merom predostrožnosti od ubitačnog dejstva avijacije i drugog savremenog oružja protiv velikih i dugotrajnih koncentracija snaga. Iz ovako rasturenog rasporeda biće potrebno da se brzo prelazi na privremeno koncentrisanje i grupisanje snaga, saobrazno ideji manevara. A to će biti u stanju da izvedu samo one jedinice koje raspolazu visokom operativnom pokretljivošću.

Prema savremenim gledištima, združena jedinica *tipa I* imala bi sledeći sastav: izvestan broj *taktičkih grupa* (5 — 10); nekoliko divizionata samohodne poljske i PT artiljerije; bataljon pionira sa četom pontonira, tj. svega oko 15 jedinica ranga bataljona koje bi, prema potrebi, kako je to ranije izloženo, obrazovale 3 ili 4 grupacije i nekoliko samostalnih grupa (obezbeđenja i dr.). S obzirom na snage i sredstva sa kojima bi raspolagala, *taktička grupa* bi u koloni na drumu imala dubinu oko 3 km, a na običnom zemljištu bi se razvijala za borbu na frontu širine 3 do 35 km. *Taktička grupacija* razvijala bi se, prosečno, na tripit širem frontu, a dubina združene jedinice *tipa I*, pod pretpostavkom da sa svojim snagama obuhvati dva važnija pravca dejstva, iznosila bi 25—30 km, ne računajući tu jedinice službi.

7. — Napred iznete veličine, napominje pisac, date su, pre svega, zato da bi se moglo odrediti približno vreme trajanja razvoja, koje je vrlo važno merilo operativnog dinamizma i kao takvo od na-

ročitog interesa za jedinice kod kojih je ono znatno veće od vremena potrebnog za pokret i ponovno sviavanje u kolonu. A to je slučaj kod taktičkih grupacija i združenih jedinica *tipa I* pa naviše.

Smanjenje vremena razvoja može se postići samo na dva načina: što većom brzinom svih jedinica po putevima i van njih (pravilnim određivanjem jačine prvih ešelona i dobrim rasporedom sledećih ešelona u opštem poretku) i merama za ubrzanje prilazanja i angažovanja drugih, i, ukoliko postoje, trećih ešelona.

Jačina prvih ešelona treba da je takva da oni mogu otpočeti i uspešno voditi borbu onoliko vremena koliko traje prilazanje i razvoj za borbu II ešelona. Ispod ove granice ne treba ići, ali je ne treba prelaziti ni naviše.

Dakle, prvi ešloni moraju biti u stanju da moćnom vatrom prikuju neprijatelja i da jednovremeno obezbede jedan ili više polaznih položaja za napad jačih snaga združene jedinice, koje će priteći u pomoć da podrže već angažovane delove i da ubrzo preduzmu odlučan manevar radi uništenja neprijatelja.

Ako uzmemo jedinicu *tipa I*, podeljenu na kolone ili grupacije na frontu 10 — 15 km (rašćlanjene na ešelone), sa početnom dubinom oko 30 km (koja će se na kraju razvoja smanjiti na oko 10 km), razvijanje prvih ešelona za borbu (računajući od momenta njenog početka) može trajati 1 — 2 časa, što zavisi od zemljišta i dejstva neprijatelja, a pod pretpostavkom da je brzina kretanja jedinica po različitom terenu oko 10 km na čas.

Pošto je za pristizanje drugog ešelona potrebno isto toliko vremena, to znači da je toliko i vreme koje moraju izdržati u borbi prvi ešloni. Prema tome, na svaki pravac dejstva treba odrediti po jednu taktičku grupu, a vreme razvoja svih snaga združene jedinice biće 5 — 6 časova. Razvoj artiljerije mora se izvršiti gotovo jednovremeno, sa ciljem da se što pre stave u dejstvo naročito dalekometna oruđa, a celina da bude spremna da potpuno mogne odlučan manevar.

U toku prilazanja II i III ešelona, komandant združene jedinice, na osnovu podataka koje daje borba, upotpunjuje konture manevara i upućuje delove koje je zadržao u svojoj ruci na dosta širokom prostoru, ka odgovarajućim pravcima. Pozadi ostaje još samo rezerva, koja će se poslednja ubaciti da upotpuni manevar, a

dotle treba da je spremna za zaštitu eventualno ugroženog boka.

8. — Prema prednjoj analizi, vreme potrebno za razvoj jedne združene jedinice tipa I iznosi 5 — 6 časova. To je maksimalno vreme i treba težiti da se ono smanji.

Ovakav rezultat može se postići samo sa mehanizovanim jedinicama u kojima se smanjeni broj ljudstva i moćno naoružanje prenose vozilima koja su ujedno i borbena sredstva. To je kratko vreme razvoja, ustvari, rezultat ovih uslova: jedinice svih rodova mogu se kretati van drumova brzinom od oko 10 km na čas; snage su raščlanjene u komplekse tipa *taktičke grupe* (ili kolone) od 3 — 4 čete (ili slične jedinice); celokupna artiljerija združene jedinice sposobna je za brzo i efikasno dejstvo.

Ako neki od ovih uslova nedostaju, naglo opada i operativni dinamizam jedinica.

Sadašnjim divizijama (čija je brzina kretanja van drumova 2 — 3 km na čas) treba za razvijanje prvih ešelona sve svetlo vreme jednog dana, a za razvoj cele divizije potrebno je najmanje 1 — 2 dana.

Hans Kisel:

UZ PROBLEM OTSUDNE ODBRANE LINIJA¹⁾

U polemici koja se već duže vremena vodi na stranicama zapadne stručne i nestručne štampe o mogućnosti budućeg vođenja uspešne otsudne odbrane na neprekidnim linijama širokih frontova, vidno mesto zauzima gledište, u znatnoj meri suprotno zvaničnim pravilima, — da je takva odbrana preživela.

Zato je ovaj članak, pretežno baziran na ličnom iskustvu, u kome se pisac — mada i sam prilazi pitanju takve odbrane sa dosta obzira — ipak pojavljuje kao njen nesumnjiv i otvoren pobornik, utoliko interesantniji.

*

U prošlom ratu, počinje pisac, odbranbene linije su brzo probijene i nisu se mogle odupreti napadaču (bez obzira što

A to znači da se one mogu razviti za odbranu samo na unapred određenom zemljištu van dodira sa neprijateljem, odnosno da u nastupanju mogu stupati u dodir samo metodički i lagano, za šta je potrebno minimum operativne sposobnosti — ali se pritom ima i minimum mogućnosti za manevar. Zbog toga su sadašnje divizije, po mišljenju pisca, nepogodne za savremenu borbu, naročito sa oklopnim i mehanizovanim jedinicama.

Taktički neuspeh slabo pokretnih snaga, u sudaru sa jako pokretljivim, znači za one prve i gubitak velikog dela naoružanja, opreme i vozila. A ako se nekako uspe u delimičnom spasavanju ljudstva, jedinice ipak ostaju bez ikakve operativne sposobnosti sve dok se iznova ne opreme.

Prema svemu izloženom, zaključuje pisac, »borbeno telo« savremene vojske, kao i združene jedinice za udar, moraju biti oklopljeni ili mehanizovani. U sukobu sa mehanizovanim združenim jedinicama, obične ili motorizovane divizije biće sigurno nadvladane putem većeg operativnog dinamizma.

T. Č.

su bile razvijene po dubini u odbranbene pojaseve), čak ni kada su bile izgrađene u tipu stalne fortifikacije. Iskustva Prvog svetskog rata o rešavajućoj ulozi čelika i betona pokazala su se — pri pojavi motora, tenka i aviona — preživelim. Izgledalo je da odbranbene linije ne mogu više odoleti velikoj brzini i pokretljivosti savremenog napadača, te da bi se uspeh mogao tražiti samo još u pokretnoj, *manevarskoj odbrani* kakvom su Hindenburg i Ludendorff još 1914/15 zaštitili nemačku istočnu granicu. U Drugom svetskom ratu bilo je uspešnih primera takve odbrane — sa naizmeničnim odbranbenim, zadržavajućim i napadnim dejstvima.

Međutim, manevarska odbrana nije uvek celishodna i biće slučajeva kada ne bi bilo opravdano odreći se one otsudne. Mestimičnom primenom otsudne odbrane napadač može štedeti snage za rešavajuća mesta; njome se mogu obezbediti mostobrani i zaštititi važne oblasti. U početnoj

¹⁾ Hans Kisel: Zur Problematik der Verteidigung von Stellungslinien, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, decembar 1953

fazi Korejskog rata, po mišljenju pisca, Amerikanci su izbegli poraz time što su od manevarske blagovremeno prešli na otsudnu odbranu mostobrana. Uspesna manevarska odbrana može se izvoditi samo ako se raspolaze odgovarajućom prostorijom za manevrovanje. Ako se i ubuduće mora računati sa primenom otsudne odbrane linije, treba razmotriti uzroke njenog brzog probijanja u poslednjem ratu i potražiti načine kako bi je trebalo organizovati da bi se postigla željena čvrstina.

Uzroci slabosti odbranbenih linija.

— U pogledu slabosti linija stalne fortifikacije pisac se slaže sa gledištem Gerharda Rosa, prikazanim u »Vojnom delu« br. 2/54. Te slabosti su često poticale od nepovoljnog protezanja samih linija, što je omogućavalo njihovo obilaženje ili obuhvatanje. Izgradnja je imala osetnih nedostataka i utvrđenja nisu bila dorasla sredstvima napadača; najčešće im je nedostajala potrebna dubina. Posade su bile obično nedovoljne ili ih nije ni bilo, dok su rezerve bile oskudne. Moral branioaca bio je pretežno slab, ili prerano pokoleban. Neuspeh Mazincvljeve linije treba tražiti ne samo u nedostacima odgovarajućih objekata, već prvenstveno u slabom moralu. Jedan od izuzetaka bio je objekat F05, koji se predao posle tri dana, pošto je prethodno izginula skoro cela njegova posada, a jedinice van objekta podbacile.

U okolini Trijera, jedan osek Sigfridove linije koja je takođe obilovala tehničkim nedostacima, odolevao je čitave tri nedelje pritisku nadmoćnijeg neprijatelja i popustio tek posle proboja na oteku desnog suseda. »Svaki lanac je jak koliko i njegova najslabija karika«. Pomenuti primer pokazuje da čvrsta i dobro vođena jedinica može odbraniti položaj, uprkos njegovim tehničkim nedostacima.

Sovjetska granična linija, koja je 1941 godine bila tek u izgradnji, pala je pre nego što je bila i posednuta. »Staljinova linija«, izgrađena jače samo na pojedinim osecima, nije mogla izdržati, jer je imala nebranjene međuprostore, a branile su je već znatno načete jedinice. Kakvu snagu mogu imati utvrđenja stalne fortifikacije kada ih odlučan branilac ume dobro da iskoristi, pokazao je Sevastopolj, koji je pao tek posle sedam meseci oštirih borbi i pošto su bila angažovana najснаžнија napadna sredstva.

Pisac na osnovu svega iznetog zaključuje da brzi proboji stalnih linija nisu toliko usledili zaslugom novog naoružanja, koliko slabošću u njihovoj organizaciji i odbrani.

Za razmatranje linija izgrađenih u tipu poljske fortifikacije, po mišljenju pisca, mogu poslužiti nemačke linije na Istočnom frontu. Njihova karakteristika posle 1943 godine bila je: suviše široki frontovi za malobrojne pešadijske snage. Osim toga, protezanje i izgradnja glavne borbene linije bili su često nepovoljni ili pogrešni, a naoružanje i oprema sve oskudniji. Protivtenkovsko naoružanje obično je bilo nedovoljno ili ga uopšte nije bilo, a dopunske jedinice — sve slabije obučene. Ruski upadi i proboji često su uspevali samo zato što nije bilo municije da se ometu njihove pripreme.

Ipak, situacija ne bi bila beznađna da je bilo dovoljno pokretnih operativnih rezervi. Bez njih se o frontu moglo pre govoriti kao o liniji osmatranja nego o liniji otsudne odbrane.

Iz istih razloga nisu se mogli održati ni položaji iza reka; napadač je često uspevao da ih pređe i obrazuje mostobran pre nego što ih je branilac poseo ili organizovao. Nedovoljno branjena prepreka nije nikada zadržala odlučnog napadača, dok su pravilno branjene reke i u Drugom svetskom ratu bile efikasne prepreke.

Linije poljske fortifikacije su probijane kao i stalne, jer nisu bile dovoljno uporno branjene. Tenk je takođe odigrao svoju ulogu, mada često tek u operativnom korišćenju uspeha koji je prethodno izborila pešadija. U slučajevima kada se raspolagalo svima potrebnim sredstvima, mogli su se odbiti i najjači tenkovski napadi i sprečiti operativni proboji.

Prema tome, kako naglašava pisac, često isticana gledišta da je odbrana protiv savremenog naoružanja nemoćna i da je izgradnja i odbrana utvrđenih linija besciljna, ne mogu se prihvatiti, jer baziraju na pogrešno shvaćenim iskustvima iz Drugog svetskog rata.

Odbranbene linije u budućnosti. — Pisac smatra da pri izboru linije fronta, njenoj podeli, posedanju, utvrđivanju i vođenju boja, treba poći od toga da se mora sprečiti proboji i sačuvati jedinstvo fronta. Pri izboru odbranbenih linija odlučujući značaj ima njihova jačina u protivtenkov-

skom smislu. Svaki položaj mora biti protivtenkovski. U ratu se pokazalo da ni prirodne, ni veštačke protivtenkovske prepreke ne pružaju zaštitu, ako protezanje položaja u celini nije pogodno za odbranu. Najbolja protivtenkovska zaštita postiže se stavljanjem glavne borbene linije na greben ili zadnji nagib (vidi »Vojno delo« br. 3/53 str. 91. — S. P.) gde je pešadija zaštićena od osmatrane vatre tenkova i artiljerije. VP teških PT oruđa mogu biti povučeni i zaklonjeni, a vatra sa njih otvorena iznenadno, kada se tenkovi približe glavnoj borbenoj liniji ili upadnu u položaj. Na otvorenim prednjim nagibima pešadija trpi uvek velike gubitke i takvi položaji dolaze u obzir samo na ispresecanom i pokrivenom zemljištu i iza jakih protivtenkovskih prepreka.

Glavna borbeno linija i ceo glavni odbranbeni pojas treba da su zaštićeni novim lakim raketnim i kumulativnim protivtenkovskim naoružanjem. Njihova masovna primena, u vezi sa teškim PT oruđima i drugim naoružanjem, olakšaće mnogo zaustavljanje tenkovskih napada. Kakav će uticaj to naoružanje imati na razvoj tenkova, ne može se još predvideti.

Pri takvom pružanju glavne borbene linije, pešadijske i artiljerijske osmatračnice moraju se staviti u prvu liniju, a da bi se zaštitile, treba ih izgraditi kao jake otporne tačke, podešene za kružnu odbranu. Slabost zaprečne vatre, zbog njene male dubine, treba ublažiti stavljanjem jake pešadije u glavnu borbeno liniju, a sve borce snabdeti automatskim naoružanjem.

Položaj se sastoji iz otpornih tačaka (gnezda) i čvorova. Sva sredstva, u glavnoj borbenoj liniji i iza nje, treba tako rasporediti da se mogu međusobno potpomagati vatrom i da mogu neprijatelja zadržati neprekidnom i uzastopnom zaprečnom vatrom. Sve otporne tačke i čvorovi moraju biti sposobni za kružnu odbranu.

Treba se odreći neprekidnih rovova, ali ne i izvesnih liniski raspoređenih odbranbenih postrojenja, ukoliko su potrebna za ostvarenje zaprečnih vatri.

Otporne tačke (gnezda) su mala postrojenja obično na prednjem kraju glavnog odbranbenog pojasa. Njihove posade su jačine odeljenja, a na tačkama sa dobrim osmatranjem i vatrenim dejstvom mogu biti do nepunog voda, sa artiljerijskim osmatračima i pojedinim težim stre-

ljačkim oruđem. Čvorovi odbrane obuhvataju taktički značajne rejone, pojedina uzvišenja, prevoje ili naseljena mesta. Oni se sastoje od većeg ili manjeg broja otpornih tačaka (gnezda) pod zajedničkom komandom. U čvorove odbrane ulazi najveći deo težeg streljačkog naoružanja i artiljerije, sva komandna mesta, rezerve i pozadinske službe. Pojedine baterije često obrazuju posebne otporne tačke.

Upotreba jedinica na položaju mora da odgovara taktičkim zahtevima. Svaki vojnik mora da bude naoružan ručnim vatrenim oružjem, obučan kao pešak i da učestvuje u bliskoj odbrani. Tako će se moći dobro braniti i slabije posadnuti položaji.

Posada položaja treba da je dovoljno jaka da može sopstvenim sredstvima odbiti slabije napade, prepade i infiltracije, dok za odbijanje jakih napada, ili izbacivanje neprijatelja koji je upao u položaj, treba računati sa upotrebom rezervi. Prejake posade bile bi protivne načelu ekonomije snaga.

Glavna borbeno linija (zamišljena linija koja povezuje najistaknutija odbranbena postrojenja) još uvek je značajna. Ako je načeta, te međuprostori ne mogu više biti tučeni osmatranom zaprečnom vatrom, ili se neprijatelj može provlačiti kroz njih pod zaštitom mraka, glavna borbeno linija se neće dugo održati. Ukoliko se uspe sa organizovanjem osmatranja međuprostora novim tehničkim sredstvima, odnosno ukoliko se postigne efikasnije vatreno dejstvo, utoliko će se i jačina njene posade moći da smanji. Međutim, fortifikacionim uređenjem položaja ta jačina posade ne može se smanjiti već samo poštediti od gubitaka. U tome leži objašnjenje neuspešne odbrane stalnih linija. Njihovi objekti bili su na suviše velikim rastojanjima i nedovoljno uređeni za kružnu i blisku odbranu.

Zbog novog naoružanja za masovna uništavanja, utvrđivanje položaja postaje sve značajnije. Kod stalnih linija treba primeniti mnogo malih pokrivenih zaklona sa periskopima, otpornih protiv srednjih kalibara i nekih vrsta novih oruđa, umesto malog broja teških objekata od čelika i betona, koji su gutali ljude i psihološki negativno uticali na jedinice koje su se borile van objekata. Pravilno izgrađeni položaj pruža efikasnu zaštitu protiv atomskog naoružanja, kome je napadač više izložen nego branilac.

Jedinica mora braniti položaj do poslednjeg borca. Ako ne primi drukčije naređenje, pešadija se ne sme plašiti okruženja. Proboj iz okruženja može se izvršiti samo po naređenju najstarijeg komandanta, organizovano, a nikako u malim grupama. Izvlačenje posada otpornih tačaka na slučaj napada nadmoćnijih snaga ili, izuzetno, ispod uništavajuće osmatrane vatre, praktično je neizvodljivo. Za svu posadu glavnog odbranbenog pojasa, osim rezervi, postoji samo jedno rešenje — odbrana do poslednjeg čoveka.

Izgubljeni deo glavne borbene linije mora se, po pravilu, opet povratiti. Ukoliko celina fronta nije narušena, može se izuzetno od toga i odustati. Za protivnapade moraju postojati dovoljno jake i pokretljive rezerve. Sve rezerve na glavnom odbranbenom pojasu, počev od bataljona, moraju biti u odbranbenim čvorovima da bi mogle dočekati iznenađan, snažan, neprijateljski napad, pri čemu treba predvideti potrebne mere da se one mogu brzo izvući iz čvorova.

Svaki puk mora imati sopstvena sredstva za odbranu od niskoletjećih aviona. Laka protivavionska artiljerija može se upotrebiti i protiv zemaljskih ciljeva. Dovoljna količina municije mora biti obezbeđena.

Odbranbena linija u operativnom okviru. — Ukoliko je front odbrane neke jedinice širi, utoliko je otežana njegova odbrana, a napadaču olakšano da iznenada prikupi snage i izvrši proboj.

U Prvom svetskom ratu braniočeve rezerve su uspevale da na vreme zaustave taktičke proboje. U Drugom svetskom ratu proboji su uspevali zbog slabe odbrane. Dovoljno snažan napadač uspeće i ubuduće da se probije preko glavnog odbranbenog pojasa u dubinu odbranbene zone, gde će pokušati da proboj munjevitom brzinom produbi i proširi, koristeći motorizaciju i vazdušne desante.

Branilac mora preduzeti sve mere da spreči širenje taktičkog probuja. U tom cilju treba da organizuje čitavu odbranbenu zonu koja može, kod država srednje veličine, da obuhvati i celu dubinu teritorije. Sve važne tačke koje mogu olak-

šati nadiranje napadača, moraju imati stalne posade i biti spremne za odbranu iz vazduha i sa zemlje. Među takve tačke spadaju i saobraćajni čvorovi i aerodromi. Stalne posade u objektima stalne fortifikacije, pretežno pešadija, treba da koče neprijateljsko nadiranje i da štite sopstvene pokretne rezerve koje treba da izvode protivudare.

Probom fronta uloga odbranbene linije nije nikako završena. Sačuvani otseci treba da kanališu neprijatelja. Proširenje breše treba sprečiti taktičkim rezervama na pripremljenim pregradnim položajima, a uklinjene neprijateljske delove uništiti ili odbaciti pokretnim operativnim rezervama.

Otsudna odbrana odbranbenih linija u iznetim slučajevima biće i ubuduće nužna, pa je potrebno pronaći puteve i mere da bude i efikasna, kako bi se na slučaj taktičkog probuja sprečilo njegovo širenje — zaključuje pisac.

*

Postavke u članku, uglavnom, ne otstupaju bitno od načela otsudne odbrane iz Drugog svetskog rata. U pogledu odbrane do poslednjeg čoveka, borbi u okruženju kao i probuja iz okruženja, pisac se ne samo slaže sa odredbama sovjetskih pravila iz 1942 godine, već ih čak i citira. Ipak, ima postavki koje privlače pažnju, kao: kategoričko povlačenje glavne borbene linije na grebenu ili zadnjem nagibu; gledište da se nikakvom fortifikacijom ne može postići smanjenje broja posada na položajima, prikupljanje svih vatrenih sredstava, KM, rezervi i pozadinskih službi u čvorovima odbrane; predviđanje stalnih posada u stalnim objektima ne samo na glavnom odbranbenom pojasu, već i u čitavoj dubini odbranbene zone i odricanje od neprekidnih rovova koje, nažalost, pisac nije obrazložio.

U terminologiji postoje izvesne razlike koje otežavaju adekvatan prevod. *Widerstandnest* — otporno гнездо — ne odgovara sasvim našoj otpornoj tački; obično ga poseda odeljenje, ali je ipak podešeno za kružnu odbranu. *Stützpunkt* bi se, u zavisnosti od veličine i značaja, moglo poklapati sa našom otpornom tačkom ili čvorom odbrane.

S. P.

Aleks Buhner i Ervin Hekner:

BORBA OKO GRADOVA I NASELJA

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ pisci iznose osnovne taktičke specifičnosti borbe oko naseljenih mesta, kao i izvesne tehničke pojedinosti utvrđivanja i zaprećavanja u njima.

U uvodnom delu članka pisci ističu ove karakteristike:

Borba za naseljena mesta zahteva od trupa najveće psihičke, fizičke i tehničke napore. Efekat vatrenog dejstva, naročito mina, bombi i granata, znatno se povećava zbog ograničenog prostora na kome se borba vodi, zatim zbog parčadi građevinskog materijala, stvorenih eksplozijom i usled vazdušnog pritiska pojačanog ograničenim prostorom. Teška oruđa su u svom dejstvu ograničena stešnjim prostorom i smanjenom vidljivošću, ali je dejstvo njihove vatre efikasnije jer gađaju na bliskim odstojanjima.

Pojačana borbena buka nervira trupe, prekinute veze otežavaju komandovanje, a opasnost međusobnog gađanja vlastitih jedinica je svuda moguća.

Situacija se brzo menja i borbom se može uspešno rukovoditi samo ako se raspolaze sposobnošću brzog reagovanja.

Priprema za napad. — Da bi se tačno ustanovili neprijateljski položaji na ivici naseljenog mesta, naročito mesta vatrenih sredstava, važna je primena nasilnog izviđanja (demonstrativni napad); pritom je važno da se otkriju i vatreni položaji onih istaknutih vatrenih sredstava koja stupaju u dejstvo tek pošto ih predu prednji napadačevi delovi i iznedradno otvore vatru u leđa tih delova.

U napadu treba imati vrlo jake rezerve jer se prednji delovi brzo troše oko savladivanja otpornih gnezda. Treba težiti da se što pre zauzme sredina naseljenog mesta, izbije na suprotnu ivicu i odbrana razbije na odvojene delove. Po završetku borbe, naselje treba planski pročešljati i pretražiti. Iskustvo sa Istočnog fronta pokazuje da su zaostali sovjetski vojnici, sakriveni po naseljenim mestima, danima posle osvajanja naselja slali obaveštenja

o prolazećim trupama, uznemiravali pozadinske delove i bili kadar za partizanske jedinice.

Karakteristika borbenog poretka su *jurišne grupe* sastava: komandir grupe, 4 strelca s automatima, 3 borca sa sredstvima za rušenje, ojačanja u pionirima i plamenobacačima. Osim toga, potreban je veći broj grupa za snabdevanje (one snabdevaju jurišne grupe municijom i eksplozivom). Od naoružanja je potrebno imati što više sredstava za blisku borbu, naročito: ručnih bombi, eksplozivnih, zapaljivih i dimnih sredstava.

Oficiri i podoficiri ne treba da budu uočljivi, jer su najomiljeniji cilj neprijateljskih snajpera.

Napad na veće gradove. — Veći grad treba, pre svega, otseći od ostalog sistema neprijateljske odbrane i okružiti, a zatim ga napasti planski i metodično.

Samohodna oruđa su oklopna pesnica pešadije; osnovna im je uloga: bliskom vatrom uništiti vatrena sredstva u bunkerima i jače utvrđenim zgradama. Tenkovi — bacači plamena su takođe veoma efikasni jer mogu slomiti svaki otpor na bliskom odstojanju.

Osiguranje samohodnih oruđa i tenkova od bliskih neprijateljskih prepada treba da se dobro organizuje. U Drugom svetskom ratu primenjivan je i ovaj način: Na prednjem i zadnjem delu, kao i na svakoj bočnoj strani oklopnih kola, pričvršćena je bila po jedna S-mina²⁾, povezana štapinom sa unutrašnjošću kola; u slučaju neprijateljskog prepada mine su aktivirane i njihova eksplozija imala je uništavajuće dejstvo. Drugi način bliskog osiguranja sastojao se u tome da grupa od 3 automatičara prati oklopna kola na potrebnom odstojanju, a na međusobnom rastojanju oko 30 m; u slučaju neprijateljskog prepada, ovi automatičari otvaraju sa više strana unakrsnu vatru na kola; rikošetno i unakrsno dejstvo zrna nateruje svakog ko se zaletke u blizini oklopnih kola da potraži zaklon.

¹⁾ Kampf um Städte und Ortschaften, von Alex Buchner und Erwin Heckner, *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift*, januar i februar 1954.

²⁾ Nemačka otskočna mina, poznata iz Drugog svetskog rata.

U slučaju vrlo jakog neprijateljskog otpora i otežanog prodiranja ulicom, vrši se odmah zadimljavanje ulice i jurišne grupe upadaju u kuće, ili, ako su kuće zapaljene, produžavaju prodiranje ulicom koristeći dimne zavese.

Upad u kuće vrši se oprezno. Vrata se ne otvaraju spređa i pritiskom na kvaku jer mogu biti minirana, već se stane uza zid, sa strane vrata, i vrata se otvaraju polugama. U prodiranju preko stepenica treba na krivinama stepeništa gađati iz automata u zidove pod uglom od 45 stepeni da bi se postigao rikošet, a bombe baciti na sledeći deo stepeništa, čuvajući se pritom od bombi koje bi se otkotrljale naniže. Uopšte, pri osvajanju kuće mora se sve dobro pretražiti jer svaki deo kuće može da bude miniran. Pri osvajanju kuća treba težiti da se na jednom delu kuće što pre zauzme najviši sprat i da se, zatim, dejstvom odogzo naniže zauzmu i ostali delovi kuće. Na taj način se kuća lakše osvaja, a i neprijatelj iznenađuje u većoj meri.

Zgrade na uglovima ulica obično su jače branjene i zauzimaju se pod zaštitom dimne zavese i vatre pratećih oruđa i samohotki, ili se najpre zauzmu susjedne kuće, pa se iz njih okruže kuće na uglovima i zauzimaju prodorom sa njihove zadnje strane. U borbama za Breslau, februara 1945, Sovjeti su kuće na uglovima zapalili; kad je branilac usled toga bio prisiljen da napusti kuće, jake jurišne grupe su upale sa aparatima za gašenje požara u kuće, posele ih i produžile napad.

Po padu mraka napad se zaustavlja, jedinice sređuju i popunjavaju, a manji delovi produžavaju dejstvo u cilju uznemiravanja neprijatelja i zauzimanja pojedinih tačaka važnih za sutrašnji napad.

Napad na ostala naselja. — Pešadijske jedinice ne prodiru ulicama i putevima, već kroz dvorišta, bašte i kuće. Prednji delovi brzo prodiru ne zadržavajući se oko jače branjenih kuća; ta otporna gnezda uništavaju sledeći delovi (rezerve), koji istovremeno vrše i obezbeđenje bokova.

Borbe u unutrašnjosti kuća treba izbegavati, a neprijatelja u kućama uništiti bombama, vatrenim dejstvom pratećih oruđa i rušenjem kuća pomoću eksploziva, ili ga isterati iz kuća pomoću dimnih i zapaljivih sredstava.

Noćni napad na naselje je vrlo težak jer se jedinice brzo gube iz ruku, optičke i akustičke veze otpadaju, a branilac ima znatno preimućstvo u tome što dobro poznaje naseljeno mesto; međutim, napadač može koristiti noć za približavanje naseljenom mestu i upad u njega. Zbog toga treba noćni napad preduzeti s takvim proračunom vremena da se do svanuća prodre na ivicu naselja, a od svanuća otpočne borba oko kuća.

Osnovna načela za odbranu naseljenih mesta. — Odrana naseljenog mesta je borba iz zaseđe! Prednje odbranbene položaje ne treba organizovati na ivici naseljenog mesta, već ispred nje. Težište odbrane je odbranbeni čvor (cifardela) koji se organizuje u bloku zgrada, na dominantnom mestu u centru naselja; oko tog čvora nalaze se zona odbrane, sve do ivice naselja, i ona se sastoji od sistema otpornih tačaka koje čine pojedine kuće ili grupe kuća.

Miniranja i rušenja omogućavaju da se delovi naseljenog mesta koji se napuštaju učine neprohodnim za napadača.

Izvođenje odbrane u većim gradovima. — Neprijatelja treba pustiti na blisko otostojanje i tući bliskom vatrom. Ne treba se postavljati uz prozore i otvore, već se povući u dubinu prostorije i odatle gađati.

Prednost poznavanja grada iskorišćava se za mnogobrojne noćne pothvate; manji delovi se infiltriraju u deo grada koji je neprijatelj zauzeo, vrše prepade na štabove, unose zabunu i ponova miniraju glavne ulice, raskrsnice i parkove.

Pored stalnih barikada, koriste se i pokretne. Razna prevozna sredstva, napunjena kamenjem ili peskom, treba da se pripreme u uskim prolazima i dvorištima i da se upotrebe kao pokretne barikade u cilju otecanja neprijateljskih prednjih delova od njihovih rezervi.

Neprijateljski tenkovi i samohodna oruđa uništavaju se dejstvom PT oruđa i ručnih bacača iz podrumskih rupa i prozora, eksplozivom, zapaljivim sredstvima i raznim kombinacijama mina (klizeće mine, mine sa daskom, mine sa motkom).

Klizeće mine se sastoje od nekoliko protivtenkovskih mina, sa nagaznim upaljačem, povezanih konopcem ili žicom s tim da najmanje rastojanje između mina bude 75 sm. Takva pokretna minka prepreka pripremi se u podrumskom za-

klonu ili zaklonu od ruševina. Kad se tenk približi, borac izvlači pomoću konopca ove mine na ulicu tako da prepreče pravac kretanja tenka; kad tenk dođe na nekoliko metara ispred ovih mina, borac iz zaklona povlači konopac tako da tenk svojom gusenicom sigurno naiđe na minu. Klizeće mine, u vezi sa stalnom preprekom, mogu se upotrebiti na taj način da se povuku iza tenka i tako preseku put tenku koji je naišao na stalnu prepreku.

Mine sa daskom se sastavljaju na taj način što se preko dve ili više mina sa nagaznim upaljačem, postavi jaka daska (odozgo, preko glava upaljača). Mina eksplozivna usled pritiska tenka na dasku i to bez obzira na mesto gde tenk pregazi dasku.

Vrlo je korisno ako se sistem klizećih mina i mina sa daskom kombinuje, tj. ako se za jedan kraj daske (koja vezuje dve ili nekoliko mina) pričvrsti konopac. Kad se tenk približi, daska sa minama povlači se iz zaklona konopcem pred tenk; mina eksplozivna sigurno ionda kad tenk ne nagazi minu već površinu daske između dve mine.

Mina sa motkom sastoji se iz mine koja se pričvršćuje na dugačku motku. Mina može biti sa nagaznim upaljačem i tada se ona iz zaklona (podrum, ruševine) podmeće pod gusenicu tenka, ili se iz zaklona gurne pod telo tenka i pali pomoću štapina.

Kod kuća koje su u sastavu otpornih tačaka korisno je da se sruši krov i najviši sprat; ruševine koje se na taj način stvore, na gornjem delu kuće, obrazuju sloj rasprskać protiv lakih artiljerijskih zrna i avionskih bombi a, osim toga, otežavaju napadaču da odozgo prodre u kuću.

Reklamne ploče mogu se iskoristiti za maskiranje proreza i otvora kroz koje se gađa; na ploči se iseku otvori na onim mestima pojedinih većih slova gde, zbog oblika slova, ostaju neprimećeni.

Stepenice u zgradama se ruše, a saobraćaj između spratova se vrši pomoću

lestvi ili konopaca kroz rupe koje se izbuše u podu; te rupe ne smeju biti u istoj vertikalnoj liniji jer bi neprijatelj mogao da, ubacivanjem ručnih bombi sa najvišeg sprata kroz njih, lakše ovlada nižim spratovima.

Kuće u sistemu otpornih tačaka povezuju se podzemnim hodnicima koji se buše između podruma; to znatno olakšava saobraćaj između kuća, intervenciju rezervi, evakuaciju ranjenika i infiltraciju u one delove grada koje neprijatelj zauzme.

Teška oruđa neutrališu neprijateljska prikupljanja koncentracijom vatre i vatretnim prepadima na raskrsnice i parkove. U Rostovu su Sovjeti 1942 izvukli teška oruđa, kao i laka PA i PT oruđa, delimično rastavljena, čak na najviše spratove kuća, a tenkove su iz dvorišta uvukli — kroz rupe stvorene eksplozivom u zidovima — u prizemne prostore i odatle gađali kroz prozore i otvore u zidu.

Vođenje borbe u otvorenim naseljima. — Za otvorena naselja važe osnovni principi koji su izneti za veće gradove, uz ove specifičnosti:

Između pojedinih odvojenih kuća izrađuju se rovovi i položaji poljskog tipa. Plotovi i ograde ojačavaju se, neprimetno, bodljikavom žicom i minama. Potoci se zagrađuju tako da površina vode pokrije vučje jame i PT rovove.

*

Na osnovu izvesnih gledišta iznetih u ovom članku, koja su karakteristična za doktrinu bivše nemačke vojske, kao i na osnovu primera koji su pretežno uzeti iz borbi na Istočnom frontu, može se zaključiti da su pisci izneli osnovna taktičko-tehnička iskustva u borbama oko naseljenih mesta do kojih je došla bivša nemačka vojska, u toku Drugog svet-skog rata, na Istočnom frontu.

M.J.